

Чечельницька К. С.

Доцент кафедри Урбаністики та містобудування

Харківський національний університет міського господарства ім. О.М. Бекетова

kateryna.chechelnytska@kname.edu.ua

orcid.org/0000-0001-8444-8117

ПОСТМІСТО: МЕГАЛОПОЛІС ЯК ФЕНОМЕН УРБАНІСТИЧНОЇ ПОСТРЕАЛЬНОСТІ

© Чечельницька К. С., 2025

<https://doi.org/10.32347/2519-8661.2025.33.253-259>

Анотація. У статті досліджується феномен постміста як нова парадигма урбаністики на прикладі мегалополісу. Мегалополіс розглядається як прояв урбаністичної постреальності, що відображає складні соціальні, технологічні та культурні трансформації сучасних міст. Аналіз базується на концепції «міста-яйця» Пітера Прайса, яка акцентує органічність, спонтанність і багаторівневність міських процесів. Окрім того, порівнюються художні образи міста у класичному та сучасному кінематографі, що ілюструють еволюцію уявлень про міське життя та його виклики. Визначено ключові характеристики мегалополіса: поліцентричність, просторову розпорошеність, технологічну мережевість та соціальну фрагментацію. Ці особливості формують специфіку урбаністичної постреальності та змінюють класичні уявлення про міську структуру. Для дослідження застосовано міждисциплінарний підхід, що поєднує теорії соціології, урбаністики, культурології та медіадосліджень. Це дає змогу всебічно розглянути сучасні урбаністичні трансформації. Проаналізовано вплив цифровізації на розвиток міських просторів, зокрема як постміські простори продукують нові форми реальності та сприйняття. Приділено увагу проблемам втрати локальної ідентичності, фрагментації простору, інформаційній перенасиченості та соціальним розламам, які є викликами для стійкого розвитку мегалополісів. Результати дослідження підкреслюють важливість адаптивного містобудування, що враховує динаміку, самоорганізацію та технологічні інновації та сприяє гармонійному розвитку постміських територій. Дослідження має практичне значення для урбаністів, містобудівельників і науковців, які прагнуть глибше розуміти та впливати на трансформації сучасних мегаполісів у глобалізованому світі. Відкриваються нові перспективи для подальших досліджень і практик у сфері постміської урбаністики.

Ключові слова: урбаністика, містобудування, постмісто, мегалополіс, постреальність, симулякри, футуризм.

*"Найкращий спосіб передбачити своє майбутнє –
це створити його."
Абрахам Лінкольн*

Постановка проблеми. У другій половині XX – на початку XXI століття традиційна модель міста, як компактного, функціонально поділеного та ієрархічно організованого простору, зазнала суттєвих змін під впливом глобалізації, цифровізації та постіндустріальних процесів. Виникнення мегалополісів, агломерацій та поліцентричних міських систем актуалізувало потребу у переосмисленні самих засад урбаністичної теорії. Особливої ваги набуває явище «постміста», яке не вписується у класичні категорії містобудування й потребує міждисциплінарного аналізу.

Паралельно з цим зростає вплив постреальності – ситуації, коли цифрові віртуальні простори стають невіддільною частиною міського досвіду, формуючи нові способи сприйняття, навігації та взаємодії з урбаністичним середовищем. У цих умовах мегалополіс виступає не лише як фізичне утворення, а як сценарна структура, що функціонує у логіці потоків, подій та цифрової медіалізації. Відповідно, постає необхідність дослідити, яким чином змінюється урбаністичне бачення міста в добу постреальності та які нові концептуальні підходи дозволяють описати й осмислити мегалополіс як просторовий і культурний феномен сучасності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Феномен постміста активно досліджується у закордонній урбаністиці, соціології та культурології, що свідчить про його значущість для розуміння сучасних міських трансформацій. Ключовий внесок у теоретичне осмислення мегалополісу зробив Мануель Кастельс (Castells, 2000). У праці «Становлення мережевого суспільства» він окреслив концепцію «просторів потоків». За його словами, соціальні, економічні й культурні процеси в мегалополісах організовуються не через географічну близькість, а через мережі інформації та комунікації. Це докорінно змінює традиційне уявлення про місто як компактний і локалізований простір. Рем Колхас (Koolhaas, 1995) у роботі «Генеричне місто» підкреслює процес «надфункціональності» мегалополісів, які втрачають унікальність та перетворюються на гібридні простори з універсальними архітектурними формами. Сучасні міста перестають бути чітко структурованими одиницями, набуваючи статусу глобальних інтерфейсів, де локальна ідентичність розмивається. Британський архітектор Седрік Прайс (Pricе, 1969) в концепції «міста-яйця» запропонував метафоричні моделі урбаністичного простору: варене яйце – середовище з жорстко структурованим ядром; яєчня – хаотичний, нерегульований розвиток; омлет – інтегрований, дифузний простір. Саме «омлет» служить метафорою постміста, в якому просторові кордони відсутні, а планування базується на потоках і подіях, що змінюють міське життя (Pricе, 1969).

Кінематографічні образи також відіграють важливу роль у формуванні уявлень про мегалополіс. Фільм Фріца Ланга «Метрополіс» (1927 р.) є класичним зразком індустріальної утопії з чіткою вертикальною ієрархією та монументальною урбаністикою (Lang, 1927). Сучасний фільм Френсіса Форда Коппола «Мегалополіс» (2024 р.) зображує надсучасне, лабіринтоподібне місто, де межі між реальним та віртуальним розмиті, а місто постає як політичний та культурний проєкт (Coppola, 2024). Обидва фільми ілюструють різні етапи урбаністичних трансформацій: від міста-машини до міста-симулякра.

Лев Манович (Manovich, 2005) у роботі «Поетика доповненого простору» описує вплив цифрових технологій, які перетворюють місто на «довопнений простір», де фізичне середовище інтегровано з цифровими шарами, створюючи нові форми взаємодії та сприйняття. Карло Ратті (Ratti, 2014) демонструє, як міські ритми та поведінка мешканців можуть бути відстежені та змодельовані в реальному часі за допомогою алгоритмів, що підтверджує роль технологій у формуванні постміських просторів.

Теорія постреальності Жана Бодрійяра (Baudrillard, 1983) пропонує бачення мегалополіса як симулякра, де копії заміщують оригінали, а віртуальні образи витісняють фізичний простір. Це ілюструється феноменом глокалізації, коли локальні простори набувають глобального медіастатусу, а глобальні символи проникають у локальні міські наративи.

Келлі Шеннон (Shannon, 2010) у своїх дослідженнях наголошує на сценарній архітектурі, яка повинна бути адаптивною та відкритою до змін. Такі підходи сприяють формуванню постміста як динамічної платформи, що функціонує в режимі постійної трансформації та самоорганізації. Ці ідеї підтримують Стюарт Ґрема та Саймон Марвін (Graham & Marvin, 2001), які розглядають сучасне місто як складну мережеву структуру, що потребує міждисциплінарного аналізу.

Серед українських дослідників сучасного урбанізму слід відзначити докторів архітектури В. Вадимова, С. Данилова, І. Древаль, Г. Осиченко, А. Павліва, В. Тімохіна, Б. Черкеса та інших.

Аналіз наявних досліджень підтверджує, що постмісто та мегалополіс як феномени урбаністичної постреальності є складними, багатовимірними структурами. Вони формуються під

впливом глобалізації, цифровізації нових соціокультурних процесів. Це вимагає нових теоретичних моделей та практичних підходів у містобудуванні, які враховують динаміку, гнучкість і взаємодію фізичного й віртуального простору.

Мета статті. Метою статті є теоретичне осмислення мегалополіса як форми постміста в умовах урбаністичної постреальності. Важливим є виявлення нових структурних і змістових характеристик урбаністичного простору, який формується під впливом цифрових технологій, глобалізації, зміни соціокультурних практик і розмиття меж між реальним та віртуальним середовищем. Завдання дослідження:

- виявити ключові ознаки постміста як концептуального і практичного явища;
- проаналізувати, яким чином мегалополіс втрачає ознаки класичного міста й набуває властивостей сценарної, мережевої та гібридної структури;
- розкрити трансформацію просторової ідентичності, функціональності та досвіду перебування у сучасному урбаністичному середовищі;
- окреслити перспективи міждисциплінарного аналізу урбанізму в умовах постреальності.

Виклад основного матеріалу. Урбаністичні трансформації останніх десятиліть спричинили глибокі зміни у сприйнятті міста як фізичного, соціального та культурного явища. Традиційна урбаністична модель міста, що базувалась на компактності, функціональному зонуванні та структурній впорядкованості, вже не відповідає викликам сучасності: цифровій мобільності, гіперзв'язності, глобальним інформаційним і економічним потокам, а також новим способам взаємодії з міським простором. У цьому контексті формується новий феномен – постмісто, яке знаходиться на стику реального й віртуального, фізичного й інформаційного, сталого й плинного.

Ключову роль у розумінні природи нового міського простору відіграє концепція «Місто як яйце», запропонована британським архітектором Седріком Прайсом (Price, 1969). Ця метафора допомагає візуалізувати різні типи урбаністичних структур за допомогою трьох образів – видів приготування яйця. Кожен із цих образів відображає певний тип просторової організації міста і дає змогу глибше зрозуміти процеси урбаністичних трансформацій (Рис. 1).

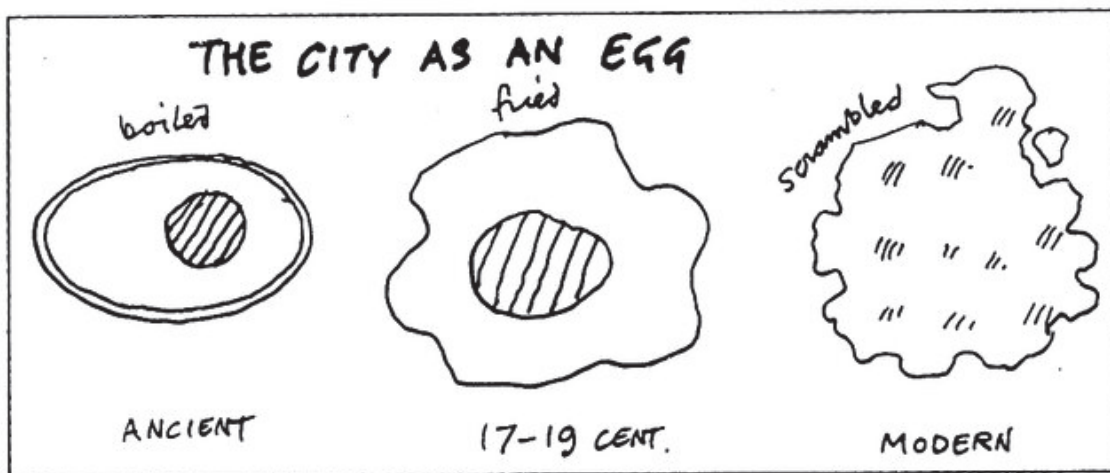

Рис. 1. Концепція «Місто як яйце» британського архітектора Седріка Прайса (1969 р.).

Варене яйце символізує місто з жорсткою, чітко структурованою центральною частиною – ядром, що характеризується стабільністю, суворою ієрархією та високим ступенем впорядкування. Це класична модель міста, де центр домінує над периферією, а межі простору є визначеними та постійними. Така структура була типовою для давніх фортифікаційних міст до XVI століття, де планування міста було центричним та замкненим.

Яєчня – це образ міста, який відображає динамічний, часто неконтрольований і фрагментований розвиток. У цьому типі простору відсутні чіткі межі, на кшталт оборонних мурів, а компоненти міської структури розлиті та розпорошені. Це створює хаотичний, нерегульований ландшафт. Така структура була типовою для міст XVII - XIX століть.

Найбільш актуальною для сучасної урбаністики є метафора омлета: інтегрованого, багат шарового та дифузного простору, в якому неможливо розмежувати окремі частини, а межі між центром і периферією розмиті. Така модель добре ілюструє процеси субурбанізації, спонтанної забудови та децентралізації, які широко розповсюдилися у другій половині XX століття. Цей тип просторової організації відображає також постмісто, яке функціонує через потоки інформації, людей і капіталу, а просторові процеси визначаються не географічною локалізацією, а мережею зв'язків і взаємодій. Саме омлет як образ найкраще ілюструє текучість, динамічність і багатовимірність сучасних мегалополісів.

Мегалополіс у цьому розумінні перестає бути просто великим скупченням міст. Це гібридний простір, що поєднує фізичні, соціальні та цифрові виміри, утворюючи унікальну урбаністичну форму. Мануель Кастельс описує такі простори як «простори потоків», де основою організації є мережі соціальних, економічних і культурних процесів, а не просторово-географічна близькість (Castells, 2000). Відтак, роль фізичного розташування втрачає свою визначальну вагу, поступаючись місцем цифровим зв'язкам і мобільності. Рем Колхас додає, що мегалополіси сьогодні демонструють «надфункціональність», втрачаючи класичні риси міста та свою локальну ідентичність. Вони трансформуються у своєрідні універсальні інтерфейси, через які протікають глобальні потоки капіталу, інформації та культури (Koolhaas, 1995). Ця трансформація породжує нові виклики для планування та управління міськими просторами.

Кінематографічні образи міст відіграють важливу роль у формуванні уявлень про урбаністичні трансформації. Фільм Фріца Ланга «Метрополіс» 1927 року є класичним зразком індустріального мегалополісу як утопічного та антиутопічного простору одночасно (Рис. 2). У ньому місто зображене з чіткою вертикальною ієрархією, механізованою працею та монументальним урбанізмом, що віддзеркалює прагнення до організації та контролю міського середовища в контексті індустріальної революції (Lang, 1927). Цей образ формує уявлення про місто-машину, де фізична структура та соціальні процеси суворо регламентовані.

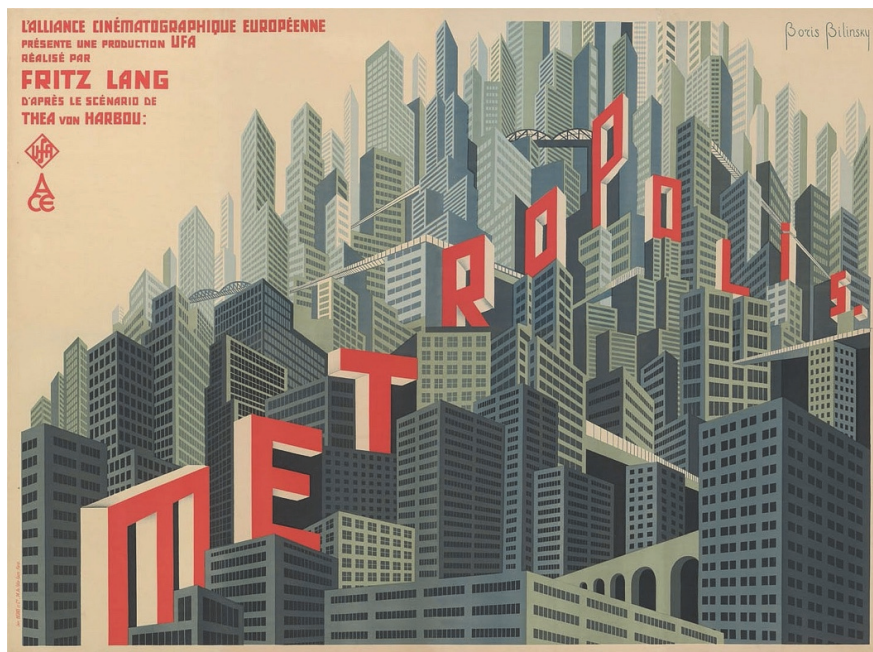

Рис. 2. Плакат до фільму «Метрополіс» Фріца Ланга (1927).

Сучасний фільм Френсіса Форда Копполи «Мегалополіс» 2024 року навпаки пропонує радикально інше бачення мегалополіса (Рис. 3). Тут місто постає як ультрасучасний лабіринт, у якому стираються межі між реальністю, симуляцією та політичними утопіями. Простір фільму є складним, динамічним та неоднозначним, що відповідає концепції урбаністичної постреальності, де традиційні орієнтири втрачають значення, а міська ідентичність формується через взаємодію реального й

віртуального (Corpora, 2024). Цей образ демонструє еволюцію міської уяви від жорстко структурованого міста до поліфункціонального простору-платформи.

Ці кінематографічні візії не лише візуалізують архітектурні ідеї свого часу, а й слугують дзеркалом соціокультурних та технологічних змін, що визначають обличчя сучасного мегалополіса.

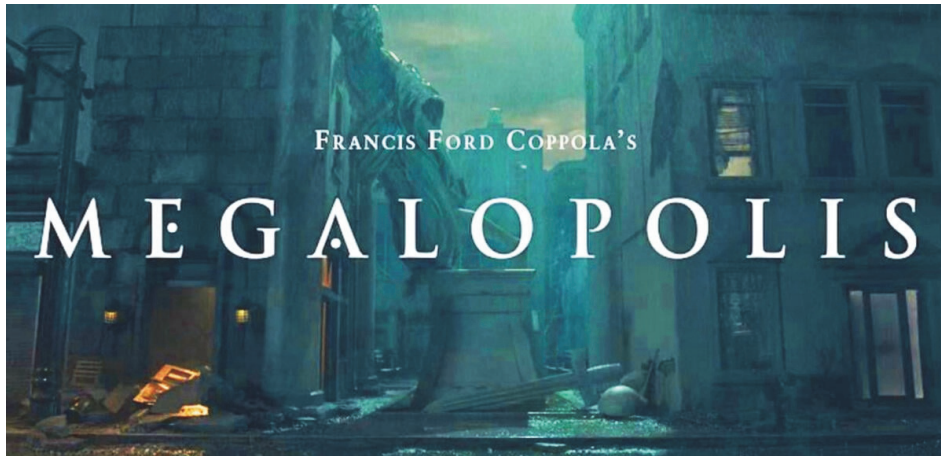

Рис. 3. Плакат до фільму «Мегалополіс» Френсіса Форда Копполи (2024).

Цифрові технології радикально трансформують міський простір у «медіапростір», де традиційні фізичні маршрути органічно переплітаються з шарами цифрової навігації, моніторингу й інтерактивної взаємодії. Лев Манович у своїй концепції «доповненого простору» наголошує, що фізичне середовище в сучасному місті є лише одним із численних рівнів існування, який тісно поєднується з віртуальними шарами інформації та цифровими інтерфейсами (Manovich, 2005). Карло Ратті та MIT Senseable City Lab досліджують, як алгоритми й датчики дозволяють у реальному часі відстежувати й моделювати міські ритми та поведінкові патерни мешканців, що відкриває нові горизонти для створення адаптивного та гнучкого містобудування (Ratti, 2014).

У теоретичній площині Жан Бодрійяр описує мегалополіс як симулякр. Тобто простір, у якому репрезентації й образи поступово витісняють сам оригінал, а віртуальне заміщує фізичне. Цей феномен ілюструє концепцію глокалізації, коли локальні міські простори набувають глобального медіастатусу, а світові урбаністичні символи, такі як Таймс-сквер у Нью-Йорку чи Бурдж-Халіфа в Дубаї, проникають у локальну урбаністичну свідомість, трансформуючи її (Baudrillard, 1983; Davidson, 2025). Таким чином, міста стають одночасно глобальними і локальними, поєднуючи різномірні культурні та просторові пластини.

Сучасна практична урбаністика дедалі більше відходить від сприйняття архітектури як статичного об'єкта й наближається до розгляду її як динамічного, змінного процесу. Основна увага зосереджена на створенні умов для сценарної трансформації міських просторів, які мають бути адаптивними, цифровими, модульними та відкритими до постійних змін (Shannon, 2010). Постмісто стає складною просторово-часовою платформою, де принципи гнучкості, оновлення та перформативності визначають спосіб функціонування міста. Архітектура, урбаністика, технології та культура формують багатовимірну систему, що вимагає комплексного міждисциплінарного підходу для її глибокого розуміння та ефективного управління (Graham & Marvin, 2001; Zardini, 2005). Ці зміни задають нові орієнтири у формуванні міського простору, що відповідає викликам цифрової епохи та глобалізації.

Мегалополіси сьогодні – це складні поліцентричні утворення, що виходять за межі класичного розуміння міста. Серед найбільш показових прикладів: Токіо, Нью-Йорк, Шанхай, Сеул, Лос-Анджелес, Сан-Паулу та Лондон. Вони демонструють розмитість меж між містом і передмістям, багатоярусну транспортну та інформаційну інфраструктуру, соціально-культурну гетерогенність, що є характерною рисою урбаністичної постреальності. Токійська агломерація вважається одним із

найбільш технологічно розвинених мегалополісів, де цифрові сервіси, системи штучного інтелекту й автоматизації органічно інтегровані в повсякденне життя. Нью-Йорк – яскравий приклад глобального хаба потоків капіталу, інформації та культури, де кожен район має власну ідентичність, але водночас функціонує у межах єдиного урбаністичного організму. Лос-Анджелес, зі своєю поліцентричною структурою, великою залежністю від приватного транспорту та фрагментованою забудовою, ілюструє модель «розлитого» міста-омлету Седріка Прайса.

Постміста як феномен, що формуються на перетині фізичного та цифрового, це:

- Сонгдо (Південна Корея) – спроектоване як «розумне місто». Тут більшість процесів контролюється в реальному часі через цифрову інфраструктуру;
- Торонто Sidewalk Labs (Канада) – спроба створити міський квартал, повністю керований алгоритмами, сенсорами та цифровими платформами Google (проєкт зупинений у 2020 році);
- Ханчжоу (Китай) – місто, де експериментальні цифрові політики та штучний інтелект (система «City Brain») оптимізують дорожній рух і міські послуги на основі даних у реальному часі.

Приклади демонструють, як цифрові технології модифікують функціонування міст та змінюють сутність урбаністичного простору. Простір стає подієвим, мережевим, симулятивним, часто втрачаючи фізичну обмеженість. Постміста існують не як чітко окреслені географічні одиниці, а як платформи взаємодії, що постійно оновлюються й перебудовуються в залежності від сценаріїв використання та логіки потоків.

Висновки. Поняття постміста репрезентує нову урбаністичну парадигму, що відображає глибоку трансформацію міського простору в умовах гіперсучасності, цифровізації та глобальних викликів. Мегалополіс, як його візуальний і концептуальний образ, втрачає класичні риси компактності, функціонального зонування й просторової ієрархії, натомість набуваючи рис гібридності, фрагментарності та динамічного переформатування.

Аналіз урбаністичних теорій і культурних репрезентацій демонструє, що сучасне місто функціонує у режимі симуляції, сценарного мислення та інформаційного перевантаження. Концепція «Місто як яйце» Седріка Прайса наочно ілюструє перехід від жорстко структурованого міста до пластичного простору з розмитими межами та множинними режимами використання. Кінематограф, особливо у фільмах «Метрополіс» та «Мегалополіс», виступає не лише художнім відображенням епох, а й повноцінним інструментом урбаністичної рефлексії. Вони дозволяють побачити, як змінюється уявлення про місто: від ідеального механізму до хаотичного, але потенційно відкритого середовища для перетворень. У дослідженні виявлено ознаки постміста; проаналізовано, як мегалополіс втрачає ознаки класичного міста й набуває властивостей гібридної структури; розкрито трансформацію функціональності сучасного урбаністичного середовища; окреслено перспективи міждисциплінарного аналізу урбанізму в контексті постреальності.

Постмісто вимагає переосмислення інструментів планування та дослідження. На перший план виходять не форми, а процеси; не стабільність, а адаптивність; не структура, а сценарій. Відповідно, урбаністика майбутнього має оперувати термінами часовості, динаміки та ритміки, інтегруючи аналітичні й критичні методи з гнучкими інструментами цифрової візуалізації, картографування та соціального залучення. Постмісто – це концепція-виклик для науковців, архітекторів і планувальників, який змушує відмовитись від спрощених схем на користь складних багатовимірних моделей. Лише в такий спосіб можливо проєктувати міста, які відповідатимуть реальним, а не лише нормативним сценаріям сучасного життя.

Бібліографія:

- Baudrillard, J., 1983. *Simulacra and Simulation*. Semiotext(e).
- Castells, M., 2000. *The Rise of the Network Society*. Blackwell.
- Coppola, F.F., 2024. *Megalopolis* [Film].
- Davidson, M., 2025. *Urban Theory in Post-Truth Times*. *Dialogues in Urban Research*, 3(1), 3-7.
- Graham, S. & Marvin, S., 2001. *Splintering Urbanism: Networked Infrastructures, Technological Mobilities and the Urban Condition*. Routledge.

- Koolhaas, R., 1995. *The Generic City*. In: S, M, L, XL. Monacelli Press.
- Lang, F., 1927. *Metropolis* [Film]. UFA.
- Manovich, L., 2005. *The poetics of augmented space*. Visual Communication, 5(2), pp.219-240.
- Price, C., 1969. *Non-Plan: An Experiment in Freedom*. New Society.
- Ratti, C., 2014. *Senseable City: Mapping Urban Data*. MIT Senseable City Lab.
- Shannon, K., 2010. *Orchestration of Nature in Urbanism*. (Re)Designed Nature, S. Witzgall, F. Matzner, I. Meder (Eds.) Ostfildern: Hatje Cantz, Pp. 20-37.
- Zardini, M., 2005. *Sense of the City*. Lars Müller Publishers.

Kateryna Chechelnytska

Associate Professor of the Department of Urbanism and City Planning,

O.M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv

kateryna.chechelnytska@kname.edu.ua

orcid.org/0000-0001-8444-8117

POST-CITY: THE MEGALOPOLIS AS A PHENOMENON OF URBAN POST-REALITY

© Chechelnytska K., 2025

Abstract: *This article investigates the phenomenon of the post-city as a new paradigm of urban studies, exemplified by the megalopolis. The megalopolis is considered as a manifestation of urban post-reality, reflecting complex social, technological, and cultural transformations of contemporary cities. The analysis is based on Peter Price's concept of the «The city as an egg» which emphasizes the organic, spontaneous, and multi-layered nature of urban processes. Additionally, the study compares artistic representations of cities in classical and contemporary cinema, illustrating the evolution of perceptions of urban life and its challenges. The article identifies key characteristics of the megalopolis: polycentrism, spatial dispersion, technological networkedness, and social fragmentation. These features shape the specificity of urban post-reality and transform classical understandings of urban structure. A multidisciplinary approach is employed, combining theories from sociology, urban studies, cultural studies, and media research, enabling a comprehensive analysis of contemporary urban transformations. The impact of digitalization on urban development is examined, particularly how post-urban spaces produce new forms of reality and perception. Attention is given to issues such as the loss of local identity, spatial fragmentation, information overload, and social divides, which pose significant challenges to the sustainable development of megalopolises. The findings emphasize the importance of adaptive urban planning that considers dynamics, self-organization, and technological innovations, fostering harmonious development of post-urban territories. This research has practical implications for urbanists, planners, and scholars seeking to better understand and influence the transformations of modern megalopolises in a globalized world. It opens new perspectives for further research and practice in the field of post-urban urbanism.*

Keywords: *urbanism, city planning, post-city, megalopolis, post-reality, simulacra, futurism.*